

Dubovszky Katalin

„Egy kárpátaljai tanító emlékére”

Mottó:

„Az értékek láthatatlanok, akár a szél. De ahogy a falevelek rezgéséből tudhatjuk, hogy fúj a szél, az emberek cselekedeteiből is felismerhetjük értékeiket”(Ancsel Éva)

Tartalomjegyzék

Előszó.....	2
Ki is volt ez a pályakezdő pedagógus?.....	2
1937. Kárpátaljai évek kezdete.....	4
Dubovszky Károly első munkahelye 1937/1938-as tanév	4
Nagybégány (Velika Began) 1937-1938.....	5
Néptanítói állás meghirdetése.....	5
Nagy utazás	6
1937-1938. Tanév Nagybégány.....	7
Áthelyezési kérelme	8
Nagy-Gut 1938-1939.....	9
Az ifjú pár első közös nyara	9
De kik is voltak a Rongyosok?.....	10
Miért is tértem ki a Rongyos Gárda történetére?.....	10
Édesapám letartoztatásáról készült jegyzőkönyv nyers fordítása.....	10
A Hát-i csendőrállomás, Beregszászi járás	10
B. Az eset kivizsgálása.....	11
I.....	11
II.	11
III.....	11
IV.....	11
Kisguti plébános áruló tevékenysége 1938.	13
Szabadulás után.....	13
Emlékoszlop története napjainkban.....	15
Utó-szó-írat.....	16
Dubovszky Károly pedagóguspályájának további állomásai.....	16
Pedagógus képzései	17
A család	17
Felhasznált szakirodalom	18
MELLÉKLETEK	19
Dubovszky Károlyra emlékeztünk.....	32
Visszaemlékezések, kiadványok, előadások, emlékülések	32

Budapest, 2023. augusztus 17.

Egy kárpátaljai tanító emlékére

Előszó

Felvidéki pedagógus dinasztiából származom. Szüleim XX. századi élettörténetének kutatásával több éve foglalkozom, hazai és külföldi levéltárakban kutattam és gyűjtöttem hasznos, értékes dokumentumokat munkásságukról. Jelen munkám levéltári dokumentumait a Kárpátaljai Területi Állami Levéltár Beregszászi Osztály munkatársainak és elsősorban Kutassy Ilona igazgatóasszonynak köszönhetem.

Pályázatommal édesapám, Dubovszky Károly pedagógusi pályájának kezdeti éveit idézem fel. Szeretném megismertetni azokat a kárpátaljai embereket, akiknek, nagyszüleit, szüleit, magyar nyelven tanította, a betűvetés, számolás tudományára. A cseh megszállás alatti években tanítványaival a magyar nemzet múltjával, hagyományaival foglalkozott, ezzel erősítve diákjai magyarságtudatát és kifejezni saját elkötelezett magyarságát.

Dubovszky Károly pedagógiai munkásságát nem lehet történelmi, társadalmi kitekintés nélkül szemlélni, megérteni harcos egyéniségét, erős, elkötelezett magyarságszeretetét. Ezért felidézem az 1937-39-es évek eseményeit.

Ki is volt ez a pályakezdő pedagógus?

Dubovszky Károly, Ipolyság melletti kis faluban, Kistúron¹ (ma Szlovákia, Dolní Turovce) született 1911. augusztus 17-én, Bars–Hont vármegyében, egy felvidéki család ötödik gyermekeként. Édesapja Dubovszky Károly ácsmester, édesanyja Jávorka Anna volt, aki egyenes ági leszármazottja Jávorka Ádámnak², aki II. Rákóczi Ferenc fejedelem hős kuruc

---

¹Kistúr- Dolné Turovce, Szlovákia. Ma Felső- vagy Nagytúr (Horné Turovce) része.

² Jávorka Ádám (Nagykosztolány, 1683 v. 1684 – Jarosló, Galícia, 1747. augusztus 19.) kuruc hadnagy, francia alezredes, lengyel ezredes. „A Nagyszombati Egyetem hallgatójaként csatlakozott Rákóczihoz 1704-ben. 1708-ban hadnagynak nevezték ki, Ocskay László, majd Géczy Gábor lovasezredében szolgált. Nevéhez fűződik, 1710-ben az árulóvá lett Ocskay László elfogása. A kurucok nem hagyták megtorlás nélkül Ocskay árulását és egykori tisztjei megesküdték, hogy elfogják és megbüntetik,^[2] ezért Jávorka Ádám vezetésével 1710. január 1-jén, a szilveszteri mulatságból éppen hazafelé tartó Ocskayt a Verbó és Ocskó közötti útszakaszon elfogták és Érsekújvárbá hurcolták, ahol Ocskayt fejvesztésre ítélték és kivégezték”.^[3]
https://hu.wikipedia.org/wiki/J%C3%A1vorka_%C3%81d%C3%A

hadnagyaként a magyar függetlenségért harcolt. A családi emlékezet így őrizte meg: hős kuruc hadnagy, aki 1710-ben elfogta az áruló Ocskay brigadérost, és zsákba kötve vitte II. Rákóczi fejedelemhez. Ez a családi történelmi örökség hatotta át fiatal Dubovszky Károly éveit, és formálta gondolkodását. Megalapozta a magyar történelmi múlt iránti érdeklődését, a magyar hagyományok szeretetét, tiszteletét, és alakította egyéniségét.

Testvérei közül egyedül ő tanult tovább. Az elemi népiskola elvégzése után az Ipolysági Állami Magyar Reálgimnáziumban³ érettségizett 1933-ban. Nagy elhivatottsággal, szeretettel tanulta a magyar történelmet, ami nemcsak érdeklődésének, hanem a kimagasló tudású és a nemzeti műveltséget átadó, elhivatott pedagógusoknak volt köszönhető. A gimnázium légköre, a testi-lelki-szellemi nevelés összhangja, és tudós, elkötelezett pedagógusegyéniségei nagy hatást gyakoroltak Dubovszky Károly személyiségfejlődésre, és megalapozták a pedagógus hivatásiránti érdeklődését. A gimnázium légkörét áthatotta Kornis Gyula⁴ hitvallása: „a nemzeti nevelésnek csak azokat a mozzanatait tartsuk meg továbbra is, melyek az emberiség magasabb eszményével nem állanak ellentétben. Távolságban kell tartani a nevelésből mindent, ami alkalmas a fiatal lelkekben a más nemzetek meggyűlöltetésére s lebecsülésére.”⁵

Érettségi után, a nagy gazdasági világválság idején a városi lakosság körében sok volt a munkanélküli fiatal, ezért nagy örömet, megkönnyebbülést jelentett a családnak, hogy Károly fiúkat alkalmazták az 1868-ban alapított Ipolysági Takarékpénztárban⁶ gyakornoknak, ahol 1934-37-ig banki tisztviselőként dolgozott.

A Trianoni békediktátum után nagy gondot jelentett a kisebbségi magyar társadalom számára a magyar tanítóképzők csaknem teljes felszámolása. A Csehszlovák Köztársaság fennállásának tizedik évében a Felvidéken már mindössze egyetlen magyar tanítóképző működött, Pozsonyban az Orsolya-rendű apácák római katolikus tanítóképzője. A magyar anyanyelvű tanítók hiánya miatt, a csehszlovák iskolaügyi hatóságok a húszas évek közepétől

---

³ Ipolysági Állami Magyar Reálgimnázium-
<https://www.darabanth.com/hu/gyorsarveres/395/kategoriak~Kepeslapok/Felvidek~1000007/1931-Ipolysag-Sahy-Allami-real-gimnaziium-grammar-school~II2395151>

⁴ Kornis Gyula - <https://www.arcanum.hu/en/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/k-760F2/kornis-gyula-765D3/>

⁵ Kornis Gyula (1927): A magyarság és a pedagógiai pacifizmus Az elszakított magyarság közoktatásügye – MTA, Magyar Pedagógiai Társaság Kiadása, Budapest, (9.p.)
http://mtdaportal.extra.hu/books/kornis_gyula_az_elszakított_magyarsag_oktatasugye.pdf

⁶ Százhusz éves az Ipolysági Takarékpénztár negyedik épülete <https://felvidek.ma/2019/07/szazhusz-eves-az-ipolysagi-takarekpenztar-negyedik-epulete>

engedélyezték egyéves magyar abiturienti⁷ kurzus rendszeresítését a pozsonyi állami szlovák tanítóképző mellett. Édesapám itt végzett 1937-ben, részben leendő apósa kérésére.

1937. Kárpátaljai évek kezdete

Kisebbségi iskolaügy Kárpátalján

Az 1920. június 4-én aláírt trianoni békeszerződés értelmében 12 656 km² került Csehszlovákiához, Ung, Bereg, Ugocsa, Máramaros vármegyék túlnyomó része. A kárpátaljai közigazgatás 1922-ig a katonai parancsnokság kezében volt, ekkor szűnt meg az ostromállapot. A soknemzetiségű (ukrán, orosz, lengyel, magyar, zsidó) ország részben hivatalos nyelvnek a cseh nyelvet vezették be, azonban a hivatalos dokumentumok három nyelven íródtak (cseh, ukrán, magyar), a terület hivatalos megnevezése Podkarpatská Rus lett, később Ruszinkó megnevezést használták.

Kárpátalja iskoláinak, közoktatásának és pedagógiai tudományos életének több évszázados történelme sok szempontból mindmáig feltáratlan volt az utóbbi évtizedekig. Az elmúlt időszakban több neveléstörténeti kutatás, monográfia és publikáció foglalkozott Kárpátalja társadalmi változásaival, közoktatásügyével. A megjelent tanulmányok közül elsősorban, Fedinec Csilla⁸ az MTA főmunkatársának és Popely Gyula⁹ történész, társadalmi, iskolatörténeti kutatásainak munkájára támaszkodva emeltem ki édesapám életét is befolyásoló történelmi, iskolatörténeti eseményeket.

A cseh közoktatás irányítóinak fő rendező elve az volt, hogy a magyar tanítókat lehetőleg lakhelyüktől távolos település iskoláiba helyezték, így történt édesapámmal is.

Miután megszerezte első tanítói képzését és elnyerte első pedagógusi állását Kárpátalján, Nagybégányban a magyar katolikus iskolába került.

Dubovszky Károly első munkahelye 1937/1938-as tanév

A családi iratok között nem találtam édesapám Kárpátaljai pedagógusi munkájára vonatkozó iratokat. A szüleim sem meséltek ezekről az évekről, de engem nagyon izgatott, hogy mikor és

---

⁷ abiturients-érettségiző, az iskolából távozó diák (Bakos Ferenc (1995): Idegen szavak és kifejezések kézisztára, -Akadémiai Kiadó, Budapest, ISBN: 963-05-6773-3 (20.p.)

⁸ Fedinec Csilla- Történész, szerkesztő, az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont tudományos főmunkatársa. Kutatási területe: kisebbségi kérdés Kelet-Közép-Európában, Ukrajna politikatörténete.- <https://kisebbssegkutato.tk.hu/kutato/fedinec-csilla>

⁹ Popély Gyula -szlovákiai magyar történetíró, képviselő, egyetemi oktató, a Magyar Tudományos Akadémia doktora. https://hu.wikipedia.org/wiki/Pop%C3%A9ly_Gyula

hogyan került Kárpátaljára. A munkakönyvében (Melléklet:1.sz.17.o.), 1937-től dokumentálva voltak pedagógus munkahelyei. Miután a dokumentumban megtaláltam első állomáshelyét, Nagybéányt, vettem magamnak a fáradságot, hogy felvegyem a kapcsolatot a Kárpátaljai Levéltár Beregszászi fióklevéltárával. Ebben a megkeresésben a Magyar Pedagógiai Társaság részéről, Dr. Trencsényi László professzor volt a segítségemre, aki a MPT¹⁰ nevében támogatta kutatásomat és ajánló levele segítségével tudtam nemcsak a Beregszászi, hanem az Érsekújvári, Lévai és a magyar levéltárakba is bejutni és családtörténeti kutatást folytatni.

A beregszászi Levéltárból Kutassy Ilona igazgató asszony biztosította számomra az édesapámmal kapcsolatos levéltári dokumentumokba való betekintés, és engedélyezte a dokumentumok további felhasználását. Nagyon nagy köszönettel tartozom neki, mert a megismert forrásokban szereplő tények nélkül nem tudtam volna elkészíteni édesapám hiteles kárpátaljai tevékenységéről szóló beszámolómat.

Nagybéány (Velika Began) 1937-1938

Nagybéány (ukránul Велика Бийгань (Velika Bijhany), oroszul Великая Быйгань a Beregszászi járásban van, a várostól 6 km-re, a Vérke-patak partján fekszik, közigazgatásilag Kisbéány is hozzá tartozik. A község a nevét a hatalmas erdőrengetegtől kapta, amely körül ölelte a községet.

Néptanítói állás meghirdetése

A Kárpátaljai Nagybéányi Római Katolikus Elemi Népiskola iskolaszéke a megüresedett kisegítő tanítói állás betöltésére pályázatot hirdetett. Dubovszky Károly a meghirdetett állásra jelentkezett. Az iskolaszéki megbeszélésről két nyelven (cseh és magyar) formanyomtatványon¹¹ rögzítették az elhangzottakat.

Jegyzőkönyv ¹²

Jegyzőkönyvből kiemelés:

---

¹⁰ MPT Magyar Pedagógiai Társaság

¹¹ Jegyzőkönyv- Melléklet 2.sz.

¹² Melléklet-Nagybéányi Iskolaszék jegyzőkönyvéből kivonat

„Felvételt Nagybégány községben az 1937. évi szeptember hó 19 napján a Nagybégányi Római Kat. Iskolaszéknek Főt. Pásztor Ferenc Főisp. Elnökletével tartott ülésén kiségitő-kántor-tanító megválasztásakor.(Melléklet: 2. sz. 18. o.)

1937. október 18-án Pásztor Ferenc az iskolaszék elnöke, levélben értesítette a beregszászi Állami Tanfelügyelőségi Hivatalt, a katonai szolgálatra eltávozott tanító helyére megüresedett kántortanítói állásra az „iskolaszék választása alapján az egyházi főhatóság f. év október 15-i hatállyal Dubovszky Károlyt okleveles tanítót neveztek ki, kiségitő iskolai kántortanítónak. A nevezett tanító f. év okt. 15-én Nagybégányban megkezdte tanítását. Dubovszky Károly államsegély iránti kérelmét 7 melléklettel további intézkedés céljából megküldöm. Kiváló Tisztelettel: Pásztor Ferenc”¹³

Természetesen ebben az időben is a tanítói állás betöltéséhez erkölcsi bizonyítványt kellett beszerezni, mert csak erkölcsileg feddhetetlen pedagógus nevelhette a gyermekeket. Édesapámnak sikerült ezt a hivatalos iratot beszerezni a kistúri bírótól. Beregszászi Levéltár őrzi a dokumentumot KÁL, F.28, op. 4, od.zb.2186, ark. 12 raktári számon, továbbá az 1937-1938. Tanév Nagy Bégány kántortanítói, orosz nyelvű kinevezését. (Melléklet: 3. sz.19. o.)

A Kinevezéséhez 7 db. okmányt kellett csatolnia, ezek az eredeti dokumentumok a Kárpátaljai Levéltár beregszászi fióklevéltárában található: választási jegyzőkönyv, díjlevél, DK. születési bizonyítvány, állampolgársági bizonyítvány másolat, tanítói érettségi bizonyítvány másolat, erkölcsi bizonyítvány, egyházhatósági kinevezés.¹⁴ Édesapám magyar nyelven kézzel írt levélben jelentette a prefektusnak, hogy a tanítói munkát megkezdte. (Melléklet: 4. sz. 20. o.)

Dubovszky Károly így került a felvidéki kis falúból kárpátaljai kisiskolába kiségitő tanítónak.

Nagy utazás

Az olvasó joggal felteheti a kérdést, hogy hogyan, milyen módon jutott el a felvidéki Kistúrról a kárpátaljai Nagybégányba édesapám. Tömören, hát nagyon nehezen, körülbelül 1 napjába került az utazás. Majdán János¹⁵ történész professzortól kértem segítséget, aki a hazai közlekedés történet legszakavatottabb szakértője. Idézek a leveléből: „Mivel 1937-ben már

¹³ KÁL, F.28, op. 4, od.zb.2186, ark. 4

¹⁴ u.o. A KTÁL munkatársaitól kaptam a beregszászi Dubovszky Károly működésére vonatkozó iratokat. Köszönet Kutassy Ilona igazgatóhelyettesnek

¹⁵ Dr. Majdán János történész prof. - http://www.agt.bme.hu/balassi/Majdan_Janos.html

működött az Ipolyság Korpona közti vonalat 1925 januárjában Zólyomig meghosszabbított vasút, ezért Apukátok ezen utazhatott. Zólyomtól Losoncon, Füleken, Rozsnyón, Kassán, Munkácson át jutott Beregszászra. Az első bécsi döntés értelmében visszacsatolt felvidéki és kárpátaljai városokat gyorsan bekapcsolták a MÁV hálózatába, ezért 1938. december 2-a után tett útja biztosan Magyarországon zajlott.”

1937-1938. Tanév Nagybégány

Édesapám könnyen beilleszkedett a nagybégányi magyar közösségbe. Magabiztos, határozott fellépése, erőt sugárzó megjelenése, megnyerő, közvetlen modora révén a közösség hamar befogadta. Nem volt rá jellemző az a felsőbbrendűséget sugárzó magaviselet, ami a kor pedagógusait jellemezte. Hamar befogadták a falusi emberek. Ismerte a közösségek szokásait, a mezőgazdasági munkák embert próbáló nehézségeit, az állattartással kapcsolatos teendőket. Közvetlen modora, segítőkészsége hamar megmutatkozott a különböző élethelyzetekben. Őszinte tisztelet övezte, mert bekapcsolódott a cserkészmozgalomba, kirándulásokat szervezett a közeli erdőbe. A diákok és a szülők megtanították a gombaszedéssel kapcsolatos teendőkre, a gombatartósítás módjára. Kölcsönösen egymástól tanultak. Vallási és a faluközösségének ünnepi alkalmaira szavalatokkal, színdarabok betanulásával készítette fel diákjait. Bekapcsolódott a beregszászi katolikus legényegylet népművelő tevékenységébe is. Erről tanúskodik a Prágai Magyar Hírlap 1938.június 10-i száma. (Melléklet: 6. sz. 19.o.)

Az iskola által rendezett szülői értekezleten a szülők nevelése, magatartásának formálása érdekében felolvasást, előadást tartott az „Iskola és szülők”, illetve a „Szülők és az iskola” címmel, ami nagy sikert aratott a pedagógusok és a szülők körében. Az elhangzott előadások anyagát 1940-ben jelentte meg a „Nevelés a családban”¹⁶ című cikkében, ami a Magyar Lélek folyóiratban, a magyar népművelők Országos Folyóiratábanban jelent meg.

¹⁶ Dubovszky Károly (1940): Nevelés a családban,- Magyar Lélek, A Magyar Népművelők Országos Folyóirata (Szerk.: Hankiss János) 1940. július II. évf. 7.sz. Népművelők egymás közt. c. rovatban,(322-323.p.) Forrás: Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár

1. ábra Magyar Lélek 1940. július száma

Nevelés a családban c. cikkéből pár gondolatot kiemelek.

Ilyen, ma is élő, és naponta elhangzó kijelentéssel indítja édesapám a cikkét: "Sokszor lehet hallani ilyen kijelentéseket: „Mi egészen más gyermekek és serdülők voltunk, mint a mai nemzedék!” -"Miért nem olyan a gyermeklélek, mint 20-30- évvel ezelőtt?" -"Furcsa hiszen az élet is más, halad a világ, a technika, kultúra: a világháborút követi a légiháború (a szegénységet a nyomor), a gyermeklélek is lépést tart a fejlődéssel."- mondják."(322.p.)

Visszatérve a nagybégányi évekre. Jól érezte magát az új társadalmi helyzetben, csak nagyon fájlalta, hogy nagyon messze került szeretett menyasszonyától, akivel megegyeztek, hogy a karácsonyi szünetben házasságot kötnek. Így is történt. Hétévi udvarlás után 1937. december 26-án Ipolyságon polgári szertartás szerint, örök hűséget fogadott Ujj Jolánnak.(Melléklet: 5.sz. 21.o.) Édesapám 1938 január 10-én írásban jelentette házasságkötését a Beregszászi Tanfelügyelőségnek. Nászútra csak az iskolai nyári szünetben mehettek.

Áthelyezési kérelme

Nem tudom, hogy mi volt az oka, hogy édesapám pár hónappal kinevezése után, 1938 április 26-án a Pozsonyi Iskolai Állami Tanfelügyelőségtől kérte, az állami tanítóvá történő kinevezését. (Valószínűleg nem tudta elviselni az egyházi kötöttségeket). Áthelyezési kérelmét 1938 április 26-tól kérte, hogy lehetőleg magyar tanítású nyelvű állami iskolába „Benébe” helyezték. Kérelmét azzal indokolta, hogy - jelenleg helyettes tanító, a katonai szolgálatot teljesítő kolléga álláshelyére nevezték ki erre a tanévre. Megnősült és hosszú munkanélküliség után megélhetése miatt lenne szükség a kinevezésére.

Munkahely váltása csak a következő tanévben történt meg.

Mi történt ezekben a hónapokban a nagyvilágban? Vessünk egy röpke kitekintést a magyar nemzet életében fontos, jelentős eseményekre. Az 1938-as év a magyar nemzet életében nagyon magasztos, sorsfordító év volt. Az év első feléből csak pár társadalmi eseményt idézek fel, hogy érzékeltessem az 1938-as év történelmi, társadalmi, közéleti változásai, ami szüleim életét is befolyásolták.

1938. május 25-29. Budapesten rendezték meg a 34. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszust

1938. május 30-án megkezdődött a Szent István Év, első szent királyunk halálának 900. évfordulóján, sok megemlékezéssel.

1938. május 31-én az „Aranyvonat”-on a Szent Jobb országjáró körútra indult, bejárva minden fontosabb települést.

Az országgyűlés augusztus hó 20. napját Szent István király emlékezetére nemzeti ünnepnek nyilvánította.

Az 1938. évi első bécsi döntésnek köszönhetően Trianon előtti határokat visszaállították, újra Magyarországhoz tartoztak az 1920-ban elcsatolt területek egy része. Lehetővé vált a korábban bezárt magyar iskolák újraindítása és új magyar tannyelvű iskolák létrehozása.

A társadalmi változások hozzájárultak, hogy Dubovszky Károly bővítse pedagógiai képzettségét. 1939-ben tovább tanult, a Népiskolai Tanítóképesítő Oklevelet már Budapesten szerezte meg.

Nagy-Gut¹⁷ 1938-1939

Az ifjú pár első közös nyara

Az ifjú házaspár a téli esküvő után nem mehetett nászútra, mert elszólította a őket a kötelesség, folytatni kellett tanítói munkájukat. Ezért a nyári szünetre tették át Ujj Györgytől kapott nászajándékot, az európai körutazást. Megcsodálták Párizst, bebarangolták az Olaszország nagyobb történelmi és művészi értékeket őrző városait, műemlékeit, templomait Rómában, Velencében, Firenzében és Milánóban. Minden városról fényképalbumot hoztak, és esténként lelkes elragadtatással mesélték élményeiket, a csodás városok gazdag művészeti, képzőművészeti alkotásairól.

A második kárpátaljai tanévre a beregszászi Tanfelügyelőség 1938. szeptember 14-től Velki Gutaova-ra (Nagy-Guta) kinevezte a magyar anyanyelvű állami elemi iskola igazgató-tanítójának Dubovszky Károlyt. (Melléklet: 7. sz. 23. o.)

Az 1938-as év társadalmi, politikai életben nagy feszültségeket hordozott, a levegőben érezhetővé vált a háborús készülődés. A Horthy-kormányzat a második világháború közeledtével elérkezettnek látta az időt a trianoni békeszerződés revíziójára, és igyekezett

---

¹⁷ Nagy-Gut- 942-ben *Nagygút*(wd) és Kisgút egyesítésével jött létre, akkor még Kétygút (ukránul: Гараздівка) néven. 1995-től nevezik Gútnak.

visszaszerezni az akkor felbomlóban lévő Csehszlovákiához tartozó Felvidéket és Kárpátalját. Ennek a tervnek a megvalósításában jelentős szerepet kapott a Rongyos Gárda¹⁸ kárpátaljai tevékenysége. Ez édesapám életének legmeggrázóbb, legfájdalmasabb eseménye volt, amelyet csak a Kárpátaljai Levéltár dokumentumokból ismerhettem meg.

De kik is voltak a Rongyosok?

Babucs Zoltán¹⁹ történész, 2019-ben a trianoni évfordulóra emlékezve, rámutatott az elmúlt évtizedek mulasztásaira az „Igazságot Magyarországnak”²⁰ című cikkében. Többek között méltatta a Rongyos Gárda hazafias cselekedeteit. Nekik köszönhető, hogy 1921-ben Sopron magyar maradt, aztán 1938-1939-ben a Felvidék és Kárpátalja hazatérését készítették elő a maguk eszközeivel.”

A Rongyos Gárda egységei október 5-én Kozma Miklós irányításával diverziót szerveztek, kezdtek átszivárogni Kárpátaljára, és szabotázsakciókat hajtottak végre. Vasúti berendezéseket, vasút-, telefon- és távíróvonalakat, hidakat robbantottak fel, és felvették a harcot a csehszlovák katonasággal.

Miért is tértem ki a Rongyos Gárda történetére?

Azért, mert 1938. október 20-án Dubovszky Károlyt a cseh csendőrség letartóztatta, két magyar „terrorista” bűjtatása miatt, és azonnali hatállyal a munkácsi börtönbe zárták, ahonnan csak decemberben szabadult. Az eredeti jegyzőkönyvet a beregszászi levéltárból kaptam. (Melléklet: 9. sz. 23-24.o.)

Édesapám letartóztatásáról készült jegyzőkönyv nyers fordítása

A Kárpátaljai Állami Levéltár dokumentumtárából 44 és 45-tös akta cseh nyelvről magyarra fordítva.

A Hát-i csendőrállomás, Beregszászi járás

A letartóztatás száma: 4/38.

Tárgy: Dubovsky Karel Nagyutról – a köztársaság szétverésének előkészítése.

---

¹⁸ Ádám T. István (2000): Soprontól Munkácsig. Az erő útján- A Rongyos Gárda küzdelmei, 1919-1939, - Magyar Ház Könyvek 26. Budapest, 2000. ISBN 963 07 6670 X

¹⁹ Babucs Zoltán magyar hadtörténész, muzeológus- https://hu.wikipedia.org/wiki/Babucs_Zolt%C3%A1n

²⁰ Babucs Zoltán (2019): Igazságot Magyarországnak”- <https://felvidek.ma/2019/06/igazsagot-magyarorszagnak/>

A. Jelentés a letartóztatásról

Dubovsky Karel, szül 1911.8.17. Kistúron, magyar állami iskolai tanító, írni és olvasni tud, 8 gimn. osztályt végzett magyar nyelven, római-katolikus, magyar nemzetiségű, vagyontalan, állítólag ezidáig büntetlen előéletű.

Letartóztatva: Trna százados és Kolesar őrmester által 1938. okt. 20-án 23.00 órakor.

Megjegyzés: a letartóztatott a nagygyuti magyar iskola állami tanítója.

B. Az eset kivizsgálása

I.

Dubovskyt azzal gyanúsítjuk, hogy 1938.okt.20-án a saját lakásán tudatosan magyar terroristákat bújtatott, akik a sikertelen derceni harcok után keresték fel magánlakását, azért mert tudtak államellenes tevékenységéről. Dubovsky K. segített nekik abban, hogy elmenekülhessenek a csehszlovák hatóságok elől.

1938. okt.20-án este fél 7 körül érkezett a nagygyuti református parókiára **Jirí Ramesdorfer tiszteleteshez** Dubovsky tanító és a magyar terroristák, hogy menedéket: szállást, élelmet, ill. tanácsot kérjenek, hogyan menekülhetnének el a csehszlovák hatóságok elől és juthatnának át a határon Magyarországra. Dubovsky tanító azt mondta nekik, hogy a faluban statárium van, s reggel 4-től este 7-ig engedélyezett a kijárási. Figyelmeztette őket, hogy vagy azonnal induljanak vagy aludjanak nála és majd reggel indulnának. Tekintettel arra, hogy kimerültek voltak, úgy döntöttek, hogy a tanítónál alszanak, s majd másnap reggel indulnak.

II.

Jirí Ramesdorfer református tiszteletes – tanú jelentette az esetet a csendőrségnek. Ezután a magyar terroristákat Dubovsky tanító lakásán letartóztattuk.

III.

A kihallgatás során Dubovsky tanító bevallotta, hogy a feltüntetett időpontban magyar terroristák kérték a református lelkészt, hogy biztosítson szállást a részükre, de ő úgy döntött, hogy nála – Dubovsky K.-nál – töltsék az éjszakát.

IV.

Mivelhogy a köztársaság védelméről szóló törvény értelmében Dubovsky K. büntetettel gyanúsítható, ezért 1938.okt.20-án letartóztattuk. és okt. 21-én .....órákor átadtuk a munkácsi járásbírósnak börtönébe.

A gyanúsított Munkácsra szállítását katonai automobillal oldottuk meg. A gyanúsított motozása során nem találtunk semmit, ami összefüggene a bűnténnyel.

Hat, 1938. okt. 21.

a csendőrállomás vezetője

olvashatatlan aláírás

Dubovszky Károlyt a Rákóczi fejedelmi család ősi kastélyában, a Munkácsi várbörtönbe zárták itt tartották fogva a Rongyos Gárda hős harcosait is, megalázták, embertelen vallatásoknak, kiszendvéseknek tették ki őket. Sokan nem bírták elviselni a középkori kínzásokat, és ott vesztették életüket.

Amint a jegyzőkönyvből olvasták édesapám életének megrázó, fájó emléke fűződik a Rongyos Gárda tagjaival való találkozása, amit csak a Beregszászi levéltár dokumentumaiból ismertem meg. A családban erről az eseményről egy árva szót sem hallottunk, valószínűleg azért, mert féltek beszélni róla. Édesapám cselekedetét hazafias, önfeláldozó tettnek tartom. Sajnos ezt a fájó életeseményét el kellett hallgatnia, hogy miért? ..., döntsék el önök a történet elolvasása után. Talán választ kapunk látva hazafias érzelmű édesapám küzdelmeit és vergődését az 1930-as évek végének történelmi és politikai hálójában.

Édesapám személyiségének mélyebb, sokoldalúbb megismerését jelentette, a jegyzőkönyvben olvasott tényeknek köszönhetően, miszerint a magyar szabadcsapatok tudtak államellenes tevékenységéről, ezért a Rongyos Gárda harcosok bátran felkereshették őt, mert menedéket, segítséget kaphatnak tőle, hogy a csehszlovák rendőrség fogását elkerüljék, megmeneküljenek.

A bajbajutott emberek, a segítségre szoruló megsegítése édesapám életének minden szakaszában fellelhető volt, akár az 1956 forradalomban szerepet vállaló diákokról, vagy tanáraikról volt szó, akár a diákok egyetemi felvételének istápolásáról.

Kisguton nemcsak édesapámat fogták el a csehszlovák csendőrök, hanem sok magyar Rongyos Gárda harcost, és kárpátaljai magyar segítőjüket. Felvidékünk – honvédségünk Trianontól-Kassáig.²¹ 1939-ben megjelent könyvben a szerző beszámolt több hasonló esetről is.

---

²¹ Felvidékünk – honvédségünk Trianontól-Kassáig. Történelmi eseménysorozat képekkel (Szerk.: Matolay Géza), (Budapest, Vitézi Rend Zrínyi Csoportja, 1939) „Kisguton a csendőrök elfogtak néhány felkelőt. Kettőt

Kisguti plébános áruló tevékenysége 1938.

Miután olvasták édesapám letartóztatását és megismerték a Kisguti plébános áruló magatartását, akinek nem ez volt az egyedi feljelentése, szeretném megismertetni Önökkel Ádám T. István Rongyos Gárda hősi tetteiről írott könyvéből az alábbi történetet.

1938 októberében munkácsi börtönben Gérecz parancsnokhelyettes mesélte fogolytársainak, hogy hogyan kerültek fogságba. Tíznapos bujkálás és éhezés után négyen Prém József parancsnokkal Kisgut faluba indultak menedéket keresni. A paplakhoz mentek, ketten a pajtába surrantak, ketten pedig bekopogtak a paphoz. A pap kedélyesen fogadta őket, bemutatkozott, **Ramesdorfer** vagyok. Majd étellel kínálta a vendégeket, és magához vett egy üveget, mintha borért menne. De a bor helyett csendőrökkel tért vissza és mind a 4 Rongyos gárdistát a csendőrök elvitték, megkínózták és Munkácsra kísérték a két életben maradt magyar harcost.²²

Ez a szomorú, megrázó történet, ami 1938. október 11-15 között történt, a faluban valószínűleg nem vált ismertté, ezért történhetett meg, hogy édesapám is ehhez a paphoz ment segítséget kérni, hogy a két magyar harcost elbújtsa, menedéket adjon az üldözötteknek.

Édesapám letartóztatás után a csendőrség hivatalosan értesítette a tanfelügyelőséget (Melléklet: 10. sz.27. o.), hogy tudjanak róla, nem veszett el, még él. A tanfelügyelőségen gondoskodniuk kellett a helyettesítéséről, mert a gyermekek nem maradhattak tanító nélkül.

Szabadulás után

Valószínűsíthető, hogy a csendőrségi dokumentumban jelzett időpont után, körülbelül 2 hónappal szabadult, édesapám a várbörtön megrázó, megalázó, kínszenvedéséből. Bizonytalan társadalmi-közéleti-politikai helyzetbe érkezett, a börtön sötét zárkájából. A hatalmukat féltő-óvó és védő csehszlovákok és a magyarok harca még nem ért véget, még javában folytak a kisebb, nagyobb összeütközések a kárpátaljai falvakért, erdőkért, természeti kincsekért. Jó, hogy volt az életének egy szilárd pontja, a szeretett Felvidék, ahol kis családja, hűséges felesége várta hazatérését. A Karácsonyi ünnepeket már családja körében töltötte, és csak januárban ment vissza Kárpátaljára, Kisgútra tanítani.

---

közülük a helyszínen agyonlőtték, a másik kettőt bevitték a csendőrségre és ott halálra kínozták őket.”
https://library.hungaricana.hu/hu/view/SOMORJA_FelvidekunkHonvedsegunk/?pg=0&layout=s

²² Ádám T. István (2000): Soprontól Munkácsig Az erő útján- A Rongyos Gárda küzdelmei, 1919-1939, - Magyar Ház Könyvek 26. Budapest, 2000. ISBN 963 07 6670 X (209-211.p.)

Beregszász és a környező falvak már Magyarországhoz tartoztak, és ez a tény megkönnyítette édesapám pedagógiai munkáját, a nemzeti érzés erősítését neveltjei körében. A falu lakossága már nem csak a pedagógus iskolaigazgatót és tanítót tisztelte, hanem a nemzeti hőst is, aki mentette a magyar katonákat, a Rongyos Gárda tagjait. A faluban, az első világháborúban 21 magyar férfi vesztette életét, és a hős katonák emlékét csak a családtagok őrizték. Nem volt emléktáblájuk. A falu közösségének mindennapjaiban érezte édesapám ennek a hiányát, ezért gyűjtést szervezett, és a diákok színjátszó csoportjának előadásából befolyt összeget is felhasználta egy emlékoszlop elkészítésére és ünnepélyes keretek közötti felállítására. Erről az emlékező eseményről számolt be a Néptanítók Lapja²³ Hírek rovata.

A cikk, a lap 1939. évi 7. számában jelent meg, a fénymásolata nehezen olvasható

(Melléklet: 11. sz.28. o.), ezért szó szerint idézem:

Kisgut ünnepe

„Kisgut ünnepe. Lélekemelő ünnepség volt egy bereg megyei kis faluban, Kisguton. A világháborúban elesett hősök emlékkövét leplezték le. Az ünnepség istentisztelettel kezdődött. Istentisztelet után Ruszka Bertalan, Makkosjánosi lelkésze ünnepi beszédet mondott, melyben méltatta az elesett hősök tettét, az ünnepély fenségességét és a kisguti tanító munkáját, hogy semmi fáradságot nem kímélve iskolán kívüli munkája révén lehetővé tette ennek a gyönyörű emlékoszlopnak a felállítását. Beszéde után a „Hiszekegy” következett, majd Bodok Margit szavalata: a „Magyar asszony írja”. Utána a „Nagymajlényi síkon” fájdalmas dallama, majd Dubovszky Károly kisguti áll. ig.-tan. beszéde. Beszédében többek közt méltatta az elesett hősök dicső tetteit, kik hősi halálukkal a becsület mezején örökké élő példát mutatnak a falu lakosságának, hogy a haza érdeke még az életükénél is előbbre való. *„Eme tizenkét hősi halált halt vitéz soha el nem halványuló aranybetűs neve tartsa ébren bennünk mindig az izzó haza- és fajszeretetet, a kötelességtudást, a fegyelmezettséget és elhatározást, elszántságot.”* A felszabadulás után eltelt alig öt hónap alatt a kisguti ifjúság szorgalmas munkássága révén műsoros teaesték, színdarabok rendezésével sikerült az anyagi alapot megszerezni e hősi emlékoszlop felállításához.

---

²³ A Néptanítók Lapja 1868 és 1944 között megjelent oktatáspolitikai-módszertani folyóirat, a közoktatásügyi tárca hivatalos lapja volt. Néptanítók Lapját Eötvös József kultusz- és közoktatási miniszter alapította 1868-ban. Első száma 1868. február 6-án jelent meg. A lap fő célkitűzése a magyar nyelvű népoktatás terjesztése, a pedagógiai munka segítése volt. Tudósítottak a lap hasábjain a nyelvtanfolyamokról, a magyar nyelv oktatásának módszereiről és tankönyveiről. A lap fennállása alatt mindvégig a minisztérium hivatalos lapja volt. https://hu.wikipedia.org/wiki/N%C3%A9ptan%C3%ADt%C3%B3k_Lapja

Utána a leventék és az iskolás gyerekek kétszólamú éneke következelt: „Magyar hősök”, majd „Trombitás Ferkó” szavalat, „Három könny van szempillámon” háromszólamú ének, „Mégse volt hiába” szavalat, „Ima a hazáért” kétszólamú ének, „Honvédroham” szavalat, „Trombita harsog” kétszólamú induló. Ezek után következett az emlékmű megkoszorúzása. A leventeegyesület a helybeli ifjúság nevében koszorúzta meg és a gáti csendőrség. Koszorúzás után záróbeszéd és örök imádságunk: „Isten, áldd meg a magyart” magasztos dallama. Az ünnepélyt közebed követte.”²⁴

A tudósításból látható, hogy felszabadult magyar falu életében az emlékoszlop felállítása emelkedett hangulatú, gazdag programmal összeállított ünnep volt. Az ünnepi közebedben érződik a családi hangulat a közösségi összefogás és összetartozás.

Emlékoszlop története napjainkban.

Az ukrán-orosz hatóságok 1945 után az emlékoszlopot megsemmisítették, majd a rendszerváltás után 2014. szeptember ünnepélyes keretek között avatták fel újra, az „I. világháborús emlékművet a helyi református templom kertjében. Az ünnepséget megtisztelte Lezsák Sándor a Magyar Országgyűlés elnöke és Keskeny Ernő, Magyarország kijelölt ukrainai nagykövet, valamint Brenzovics László, a KMKSZ elnöke.” Az emlékoszlop történetét így foglalta össze Sin József: „A végén a gútiak is számba vették veszteségeiket, és hőseiknek emlékművet építettek, amit később az itt uralkodó hatalmak nem néztek jó szemmel, így az emlékműre hányatott sors várt. A szovjetek sem szívlelték, így Kisgútról Nagygútra került, de mindig ürügyet kerestek eltávolítására”²⁵

Sajnos, az 1939 évi avatásról az előadók nem emlékeztek meg, és arról sem, hogy közösségi összefogásból, anyagi támogatásukból készült el az emlékoszlop. A megemlékezők megfeledeztek a falu tanítójának áldozatos munkájáról is.

Édesapám a 1938-1939-es tanévet még befejezte Kisgúton. Gondolom, hogy tanítványai és a falu lakói szomorúan búcsúztak el hős tanítójuktól.

---

²⁴ Kisgút ünnepe, Néptanítók Lapja H Í R E K rovata 1939 -09 -01/17. sz. 695.p.

²⁵ Gutról 33-an áldozták fel életüket a „nagyháborúban” - Felújították az első világháborús emlékművet,- <https://karpataljalap.net/2014/09/04/gutrol-33-aldoztak-fel-eletuket-nagyhaboruban>

Utó-szó-írat

Az én történeti áttekintésemből-igazából nem ismerhették meg Dubovszky Károlyt, az embert, a családapát, a pedagógust úgy, mint W. Barna Erika²⁶ pszichológus, grafológus, kézírás elemző jellemrajzából.

Édesapám, 1945-ben - áttelepülésünk előtt - a magyar oktatási miniszterhez írt (Melléklet:12. sz.29. o.) kéziratát elemezte. Öt oldalas szakvéleményéből csak pár sort idézek:

"Családszeretete átsegítette a nehéz élethelyzeteken, gondoskodó, a szeretteit védelmező férfi lehetett, akinek a pusztja jelenléte is biztonságot jelentett. A haza és a család szent volt előtte...

A kézírás alapján láthatók csalódások, lelki terhek, amikkel nehezen birkózott meg, s amelyek az erejét gyengítették. Lénye tiszteletet ébresztett, de valamiféle megközelíthetlenséget is sugallt...

Közösségi beállítottsága ellenére kissé zárkózott volt abban az értelemben, hogy a legmélyebb személyes gondjait nem szívesen osztotta meg másokkal...

A személyisége a magyar lelkiület fő jellemzőit sűrítette: a kreatív problémamegoldó készséget, a magas szintű felelősségtudatot, a másokat segítő, másokat felemelő hozzáállást, az önfegyelmet, a vállalkozó kedvet, a szent célokért való áldozatvállalást, a minden körülmények között való kitartást, a szívósságot, a szellemi erőfölényt, a küldetéstudattal végzett hivatást." (Cegléd, 2019. május 19.)

Dubovszky Károly pedagóguspályájának további állomásai

A Kárpátaljai évek után, 1939-1940. Terbegecen tanító (Magyarország), 1940-1945. Barsfüss (Trávnica, Szlovákia) 8 fős elemi iskolai igazgató (Magyarország), állásából elbocsátják 1945 április 15-én. (Benes dekrétum alapján), 1945-1946 Munkanélküli (Csehszlovák Köztársaság)

1946. Áttelepülés Magyarországra, 1946-1947. Drégelypalánk Általános Iskolai tanító, 1947-1950. Kunhegyes Tanulóotthon Igazgató, 1950-1952. Szolnok Középiskolai Fiúdiákotthon Igazgató, 1952-1972. Balassagyarmat Madách Imre Fiúdiákotthon igazgató. 1972. nyugdíjazás. 1981.november 19, Budapest, Kozma utcai temetőben búcsúztak el tanítványai, kollégái és családja

---

²⁶ W. Barna Erika- <https://grafologiaiakademia.hu/magamrol/>

Pedagógus képesítései

I. Pedagógus képesítések 1945 előtt

1937. Comenius Egyetem, Pozsony Áll. Tanító-képző-intézetben „Ideiglenes tanítói képesítés”

1939. Budapest, Népiskolai Tanítóképesítő Oklevél

II. Pedagógus képesítések 1945 után

1948. Debrecen szakosító tanfolyam, 1950. Orosz nyelvi szaktanfolyam Szeged,

1952. Történelem- magyar szakos általános iskolai tanár, Állami Pedagógiai Főiskola, Szeged

1953. Szegedi Pedagógiai Főiskola, orosz nyelvi általános iskolai tanári oklevél

1960. Marxista - Leninista Esti Egyetem

A család

Édesapám 1981-ben hunyt el Budapesten, akárcsak édesanyám Ujj Jolán. aki 2002-ben távozott tőlünk. Három voltunk testvérek. Nővérem Ildikó 1943-ban (+2008), a húgom 1953-ban én 1945-ben születtem. Mind a hárman a pedagógushivatást választottuk, akárcsak a férjeink. Öt unoka és 6 dédunka köszöntené szüleinket, ha ma is élnének. Szívünkben igen nagy űrt hagytak.

Ipolyság szülöttének, Sajó Sándor „Magyarnak lenni!” Versrészletével köszönök el:

„De túl minden bűn, minden szenvedésen,

Önérzetünket nem feledve mégsem,

Nagy szívvel, melyben nem apad a hűség,

Magyarnak lenni: büszke gyönyörűség!

Magyarnak lenni: nagy s szent akarat,

Mely itt reszket a Kárpátok alatt.”

(Sajó Sándor a „Magyarnak lenni” <http://www.szozat.org/index.php/lira/tartalom/65-sajo-sandor-magyarnak-lenni>)

Felhasznált szakirodalom

- Ádám T. István (2000): Soprontól Munkácsig. Magyar Ház Kiadó, ISBN 963 07 6670 X
- Babucs Zoltán (2019): Igazságot Magyarországnak”- <https://felvidek.ma/2019/06/igazsagot-magyarorszagnak/>
- Bicsák Péter (2011): A magyar–ukrán közös múlt és jelen: összekötő és elválasztó „fehér foltok”. A Rongyos Gárda harcai Kárpátalján 1938-ban. Intermix Kiadó, Beregszász–Ungvár
- Brenzovics László (2004). A magyar kormányzat Kárpátalja – politikája, 1939–1941. Szerk.: Fedinec Csilla, Budapest
- Dubovszky Károly (1940): Nevelés a családban,- Magyar Lélek, A Magyar Népművelők Országos Folyóirata (Szerk.: Hankiss János) 1940. július II. évf. 7.sz. Népművelők egymás közt. c. rovatban,(322-323.p.) Forrás: Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár
- Fedinec Csilla, Vehes Mikola (szerk.) (2010). Kárpátalja 1919–2009 történelem, politika, kultúra. Ungvár, Argumentum Kiadó, Magyar Tudományos Akadémia Kisebbségkutató Intézete
- Felvidékünk – honvédségünk Trianontól-Kassáig. Történelmi eseménysorozat képekkel Matolay Géza (szerk.), Budapest, Vitézi Rend Zrinyi Csoportja, 1939.
- Horvát-Simon Ivett: A „Rongyos gárda” tevékenysége Kárpátalján https://epa.oszk.hu/01600/01626/00013/pdf/EPA01626_acta_bereg_2015_1_152-163.pdfISSN 2310-1954. Acta Academiae Beregsasiensis 2015. (152-163.p.)
- Kornis Gyula (1927): A magyarság és a pedagógiai pacifizmus Az elszakított magyarság közoktatásügye – MTDA, Magyar Pedagógiai Társaság Kiadása, Budapest
- Dubovszky Katalin (2022): Emlékezés Dubovszky Károlyra, Palócföld, Irodalmi, Művészeti Közéleti Folyóirat, LXVIII. évf. 2022/1. (Emlékezés: 63-70.p.)
- Dubovszky Katalin (2022): Egy közép-európai pedagóguspálya a 20. században, Tanúhegyek 2. (Dr. Trencsényi László szerk.) Magyar Pedagógiai Társaság, Budapest, 2022. ISBN 978 963 7123 81 8 (53-59.P.)

MELLÉKLETEK

1. Dubovszky Károly munkakönyvének 2. 3. oldala

2

Személyi adatok:

A munkakönyv tulajdonosának neve:
Dubovszky Károly

születési éve: *1911 aug 17*

születési helye: *Kisújr*

anyja neve: *Jávorka Anna*

Dubovszky Károly
szájkendő aláírás

Első ízben munkakönyvet kapott:
 ..... évben

foglalkozási ágra.....

161

3

E munkakönyv kiállítása előtti munkakörei:

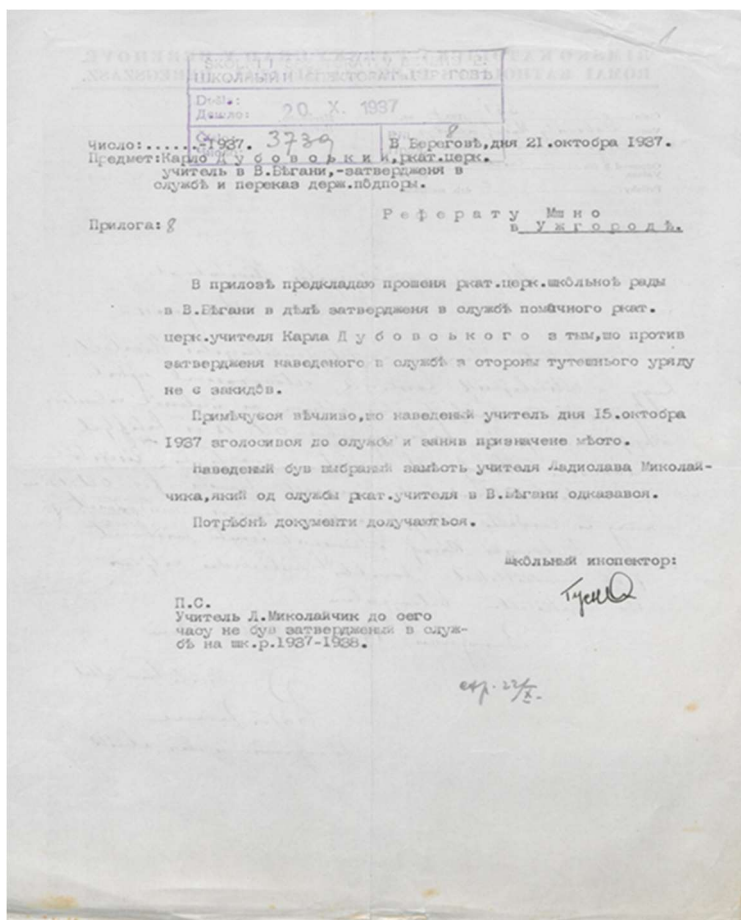
Évtől évig	Megnevezés	A bejegyzés alapján analógus okirat*)
1937-	Magisztering	1937 V 16
1938-ig	álltanító	Tanfűgyűjtésig
1938-	Ylispó-F.	" "
1939-ig	áll tanító	" "
1939-	Fordyos	" "
1940-ig	illtanító	" "
1940-1945	Borsosfü ten.	" "
1945-1946	belvitarnac	(Csehszlovákia!)
1946-1947	Dinnyegyőntárs	" "
1947-50-ig	Kunbolyos hal ig.	" "
1950-	halász	" "
1950-ig	Prakalhar	" "

*) Ha a bejegyzés a munkavállaló beemondás alapján történt, beírandó: „Beemondás alapján”.

3. 1937-1938. Tanév.

Nagy Bégány, Dubovszky Károly kántortanítói, orosz nyelvű kinevezése

¹ KÁL, F.28, op. 6, od.zb.26, ark. 1
Magyarra fordítva

1937.okt.21.- Tárgy: DK római katolikus egyház Nagybégyán V.Vüganyi tanára-
szolgálati megbízás és állami..... a parancsa.

Uzsgorod

Referátuma

Először is elnézést kérek a Nagy Bégány (V.Vüganuban) a római katolikus egyházi iskolai munkáját a
továbbiakban Dubovszky K. római katolikus egyház tanárát nevezi ki a feladatra, emellett ha ellenvetésük van az
említett szolgálatba lépett.

.... Az említett tanító 1937. okt.15 napjától beleegyezett a szolgálatba és elfoglalta az említett helyet.

..... A kiválasztott tanító Ladiszláv Nyikolajesek tanító-helyettese, aki a V Vüganiba kinevezett rom.kat.
szolgálatról lemondott.

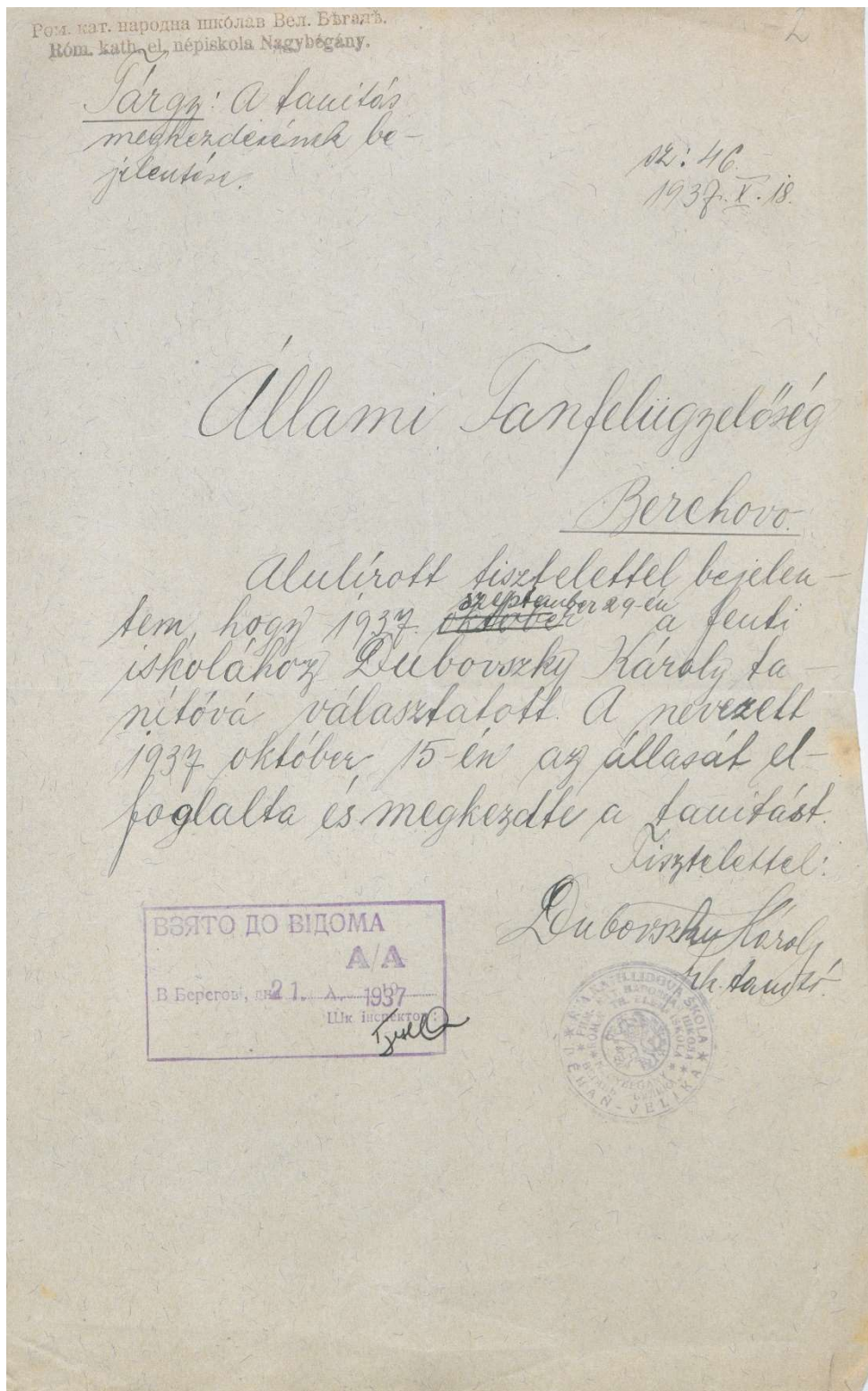
A szükséges dokumentumokat megkapják.

L.Mikolajcsi tanító mindaddig nem volt véglegesítve a feladatra az 1937-38. tanévre.

Iskolai igazgató (nem olvasható aláírás) Nagybégyán

4. Dubovszky Károly bejelenti a Tanfelügyelőségnek, hogy állását elfoglalta.

1937.október 15-

5. Dubovszky Károly és Ujj Jolán esküvői fényképe,

1937. december 26. Ipolyság

6. A beregszászi Katolikus Legényegylet²⁷ jubileuma

Prágai Magyar Hírlap ²⁸1938.június 10. sz. (Másolat)

A beregszászi Katolikus Legényegylet jubileuma

Szavazzatok az Egyesült Pártra!

H í r e k

„BEREGSZÁSZ. — Fennállásának tizedik évfordulóját ünnepelte pünkösdkor a beregszászi Katolikus Legényegylet, s ez alkalomból újonnan készült zászlóját is felszentelte. A gyönyörű jubileumi ünnepeket a volt vármegyeháza nagytermében vasárnap este **tartott színelőadás vezette be. Az egylet kitűnő műkedvelői „Az iglói diákok“-at adták elő.** A hatalmas nézőteret zsúfolásig megtöltő közönség osztatlan tetszéssel fogadta a pompás előadást. Különösen kiválóan alakította szerepét Galántha Géza, Simonyi Endre, Rottenstein István, Ragyóczy Málcika, Tóth Antal és Ragyóczy Gyula. **Hasonlóan jók voltak** Meszlényi János, Kovács Miklós, Langer Gyula, Krémer Pál, **Dubovszky Károly** és Krajnik Gáspár. Az énekszámokat Németh József polgári iskolai tanár vezetése mellett hattagú zenekar kísérte. Az előadás rendezése és a szereplők betanítása Simonyi Endre római katolikus igazgató-tanító

---

²⁷ Katolikus Legényegylet: a kézműves és iparos ifjúság egyesülete. - Adolf →Kolping alapította Kölnben. Célja a „legények” vallási, szakmai, családi és társad. életre felkészítése. Legkisebb egysége a Gesellenhaus, a 'Legényház', ahol munkaidő után a szakmai felkészülésben, ált. műveltségben és mestervizsgára való felkészülésben segítették a legényeket, s kulturált szórakozási lehetőségeket is nyújtottak. Az átutazók e házban szállást is találtak.<http://lexikon.katolikus.hu/K/Katolikus%20Leg%C3%A9nyegylet.html>

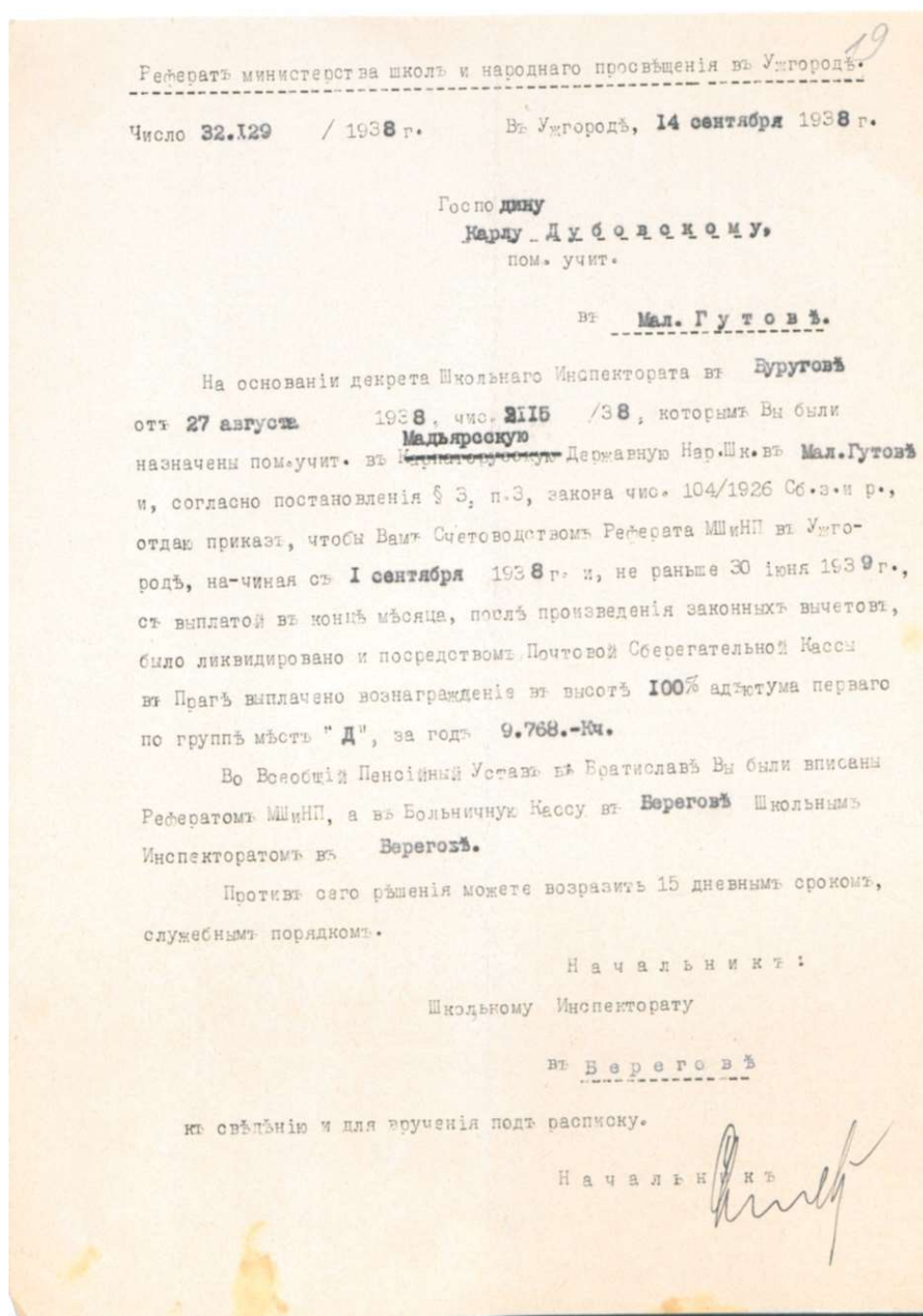
²⁸ Prágai Magyar Hírlap. 1938.jún 10.
https://library.hungaricana.hu/hu/view/PragaiMagyarHirlap_1938_07/?pg=15&layout=s

7. 1938-1939. Nagy Guta (beregszászi járás)

Állami iskolában megbízott igazgató

A község Beregszásztól észak-nyugati irányban a várostól 14 kilométerre terül el.

Kinevezés Nagy Gutára 1938. szeptember 14,

Iskolai Tanfelügyelő nevezte ki Beregszász

Nagy Gutára 9.768 Cseh korona, „D” osztályba sorolták...

KÁL, F.28, op. 4, od.zb.2186, ark. 44

8. Erkölcsi bizonyítvány 1938

A Gutai állás betöltéséhez is kellett erkölcsi bizonyítványt szereznie.

37

RADA OBCE
Veliká Běhan.

Cj. 1544 /19 38.

 Vysvědčení mravní zachovalosti

Rada obce Veliká Běhan na základě provedeného šetření
potvrzuje, že na Dubovszky Karel
narozeneho(nou) dne 17. srpna 1911 v Dolní Turovce
okres Krupina bytem v Veliké Běhani
číslo 3. stav ženatý povolání cirkevní učitel
syna (dceru) Karla a Anny
roz. Jávorkové nic úhonného na jevo nevyšlo.

Toto potvrzení vydává se na žádost strany co doklad k
žádosti.

Ve Veliké Běhani dne 26. dubna 19 38.

Fekete Sándor

Merkur Berehovo.

KÁL, F.28, op. 4, od.zb.2186, ark. 37

Magyarra fordította: Tóth Tibor

Nagybégány 37. akta

Cj1544/1938. Erkölcsi bizonyítvány

Nagybégány Tanácsa elismeri, Dubovszky Károly, aki 1911. augusztus 17 -én Kis Túron született,

Nagybégány 3. sz. házban lakik, egyházi tanító, Jávorka Anna fia, semmi kompromittáló adatról nem tudunk.

Ezt az igazolást DK kérésére adjuk ki.

Nagybégány, 1938. április 28.

Aláírás: Fekete Sándor - Olvashatatlan aláírás

9. Dubovszky Károly letartóztatása, 1938. október 20.

Četnická stanice Háj, okres Břežovo.

Čís. satč. 4/38.

Věc: Dubovský Karel z Vel. Gutova,
příprava úkladu o republiku.

Z p r á v a o z a t č e n í.

A./Osobní data:

Karel Dubovský narozen 17.8.1911 v Dolní Turovce, přísl. četn. stanice Šahy, matriční úřad Hokoce, syn Karla a Anny roz. Javorkové, příslušný do Dolní Turovce okres Krupina, poslední bydliště Vel. Gutovo, okres Břežovo, učitel na maďarcké státní škole, vojínem nebyl, čtení a psaní znalý, 8 tříd gymnasia v řeči maďarcké, římsko-katolík, národnosti maďarcké, neživí nikoho, nemajetný, údajně dosud netrestán.

Zatčen: prap. Trnem a strážm. Kolesarem dne 20.10.1938 o 23 hod. z vlastního popudu.

Případ vyšetřován: prap. Trnem a strážm. Kolesarem.

Svědci ve zprávě.

Poznámka: je státním učitelem na maďarcké škole ve Vel. Gutově.

B./Skutková podstata:

I.

V osobních datech jmenovaný Karel Dubovský je podezřelý, že vědomě přechovával ve svém bytě ve Vel. Gutově dne 20.10.1938 maďarcké teroristy, kteří po nezdařeném boji u Darcenu, vyhledali jeho soukromý byt a přesto, že zvěděl z jejich vylišení o jejich protistátní činnosti na zdejším území, byl jim radou nápomocen k útěku před čsl. ozbrojenou mocí.

Dne 20.10.1938 kolem 18.30 hod. přišly na faru k reformátskému faráři Jiřímu Ramesdorferovi ve Vel. Gutově, kde bydlí v osobních datech jmenovaný učitel Dubovský maďarští teroristé, žádali o asyl t.j. stravu a ubytování příp. o radu, jakým způsobem by unikli čsl. vojenské ozbrojené mocí, aby se dostali přes hranice do Maďarska. Na toto dožádání řekl jim údajně učitel Dubovský, že v obci je stanné právo a že pohyb obyvatelstva je dovolen jen od 4 hod. do 19 hod.. Proto je varoval, aby odešli buď ihned a nebo aby u něho přespali a podnikli tuto cestu až ráno. Vzhledem na jejich únavu

Státní zastupitelství U š h e r o d.

rozhodli se u učitele přespát v úmyslu, že ráno nastoupí cestu.

Farář Remesdorfer, který o ubytování teroristů u učitele věděl, oznámil případ velitelství 1 praporu 45 pluku /: Rumunský: / dislokovanému ve Vel. Gutově.

II.

O případu dověděl se strážm. Kolesar z výpovědi desátníka asp. Sitara od ppl. 45, který byl vyslán představeným velitelstvím maďarské teroristi v bytě u učitele Dubovského zadržel.

Svědék Jiří Remesdorfer reformátský farář z Vel. Gutova učinil udání strážm. Kolesarovi jak uvedeno v I. článku t. j., že v kritické době přišli maďarští teroristé na faru a žádali o asyl. Ubytování jim poskytl učitel Dubovský a mezi tou dobou on farář učinil o případu příslušné oznámení a proto byli teroristé zadrženi.

III.

Učitel Karel Dubovský ve věci vyléchnut doznal, že dne 20. 10. 1938 kolem 18.30 hod. přišli na faru nějací maďarští teroristé a žádali o poskytnutí noclehu. O tuto službu žádali výslovně faráře Remesdorfera, on jim však / učitel / poskytl ubytování ve svém bytě a odešel se soukromou záležitostí do místního potravního družstva. Potravu před tím poskytl farář Remesdorfer. Pokud jde o radu jakým způsobem by se mohli dostat přes hranice do Maďarska doznává, že mu takovou otázku položili a poukázal je na to, že v obci je státné právo, volný pohyb dovolen jest od 4 do 19 hod. a průvod přes hranice do Maďarska jim poskytl sám.

Učitel Karel Dubovský doznává, že mu takovou otázku položili a poukázal je na to, že v obci je státné právo, volný pohyb dovolen jest od 4 do 19 hod. a průvod přes hranice do Maďarska jim poskytl sám.

Případ nehlásil proto, jelikož byl jeho domněnka, že farář tak učiní sám. Jiného k svému ospravedlnění nic politováníhodného nenašel.

IV.

Jelikož je Dubovský podezřelý z trestného činu podle zákona na ochr. republiky a jest obava koluse, byl Dubovský dne 20. 10. 1938 zatčen a dne 21. 10. 1938 o hod. odevzdán do věznice okres. soudu v Mukačevě.

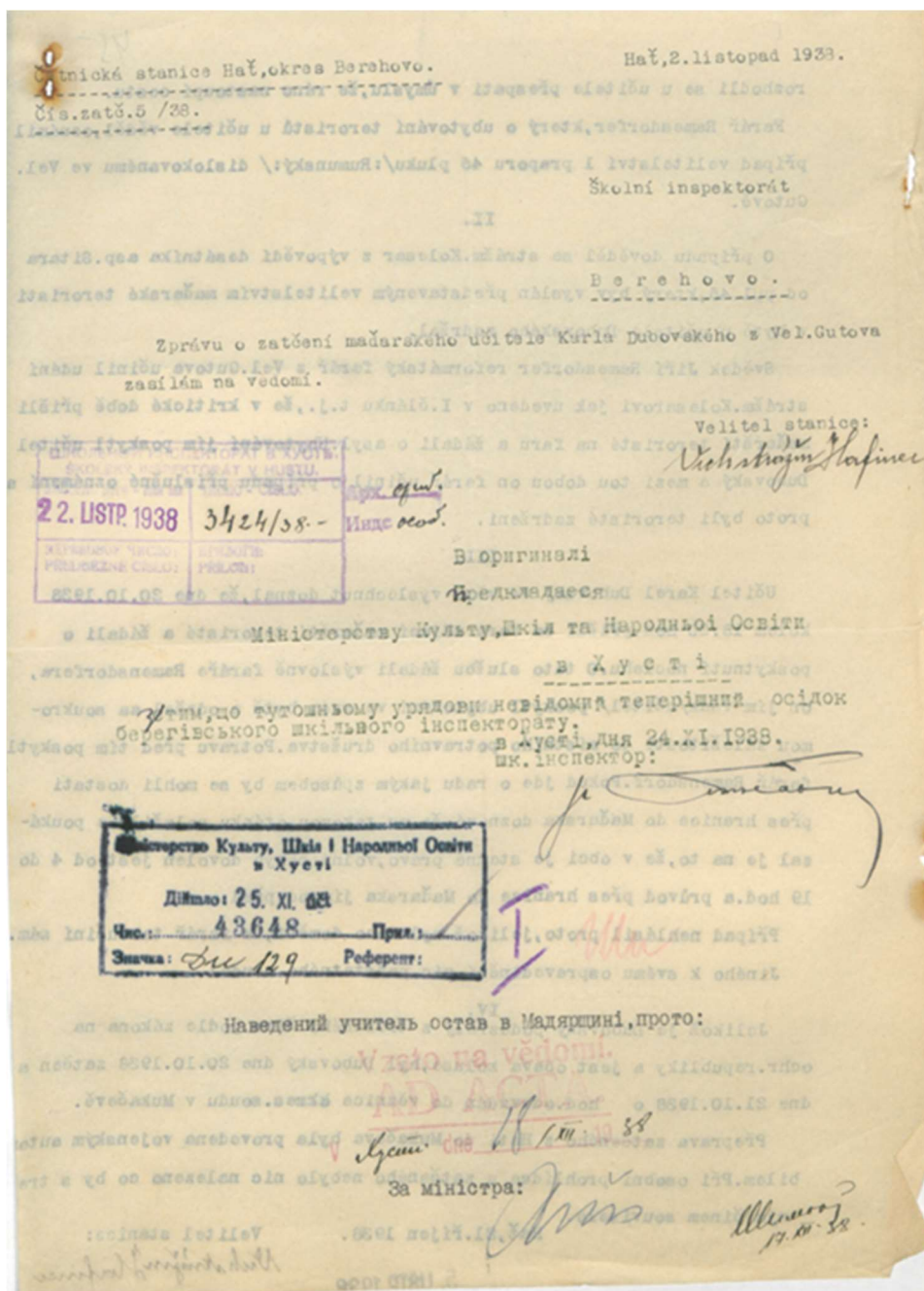
Přeprava zatčeného z Hatí do Mukačeva byla provedena vojenským autobílem. Při osobní prohlídce u zatčeného nebylo nic nalezeno co by s trestným činem souvislo.

Hat, 21. říjen 1938.

Velitel stanice:

Nicholaj J. ...

10. Letartóztatásáról értesítik a Tanfelügyelőséget 1938.

Fordítás: Cseh nyelvről

1938. XI. 22. Haty község

Csendőr Állomás Beregszászi járás –küldte Beregszászra az Iskolai Tanfelügyelőségre

Küldöm az értesítést, hogy Dubovsky Károlyt Nagy Gutai magyar tanítót becsukták, letartóztatták.

1938. XI. 22. Iktatták Aláírás Csendőr állomás vezetője

1938. XI. 24. 25.-én iktatták, 1938. XII.17. és

1938. XII. 18. Nevezett tanító magyar maradt ezért, ad akta Miniszterhelyettes aláírása (nem olvasható

Aláírás Nehezen volt olvasható.

12. 1945. május 24-én Dubovszky Károly az alábbi levéllel kereste meg a Magyar Királyi
Vallás- és Közoktatásügyi Minisztert.²⁹

Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter Úrnak
Budapest.

Alulírott Dubovszky Károly volt barosfiai Baro vm. Szlovákiai áll. ig. tan. asszal a tisztelteltetés kérésével fordulok a Miniszter Úrnak, hogy engem is felismerem Dubovszkyné sz. Új Jolán volt barosfiai v. b. Hónót a balatonalmádi áll. népiskolához juttathassék, ill. kinvezem, kivándoroljak.

Kéréseimket az alábbiakban bőségszerűen indokoltam:

1. Az oroszok bejöveteleig a barosfiai & környék áll. népiskolájának igazgatója voltam, felismerem ugyanott p. tanítónak.
2. A szlovák hatóságok magyarországi miatti állásunkból elbocsátottak is kiutaztatottak, bár az oroszoktól működési helyünk-ről nem menekültünk el, s 1938. 11. 2. től politikai pártunk tagjai nem voltunk.
3. Ön 1935. 7. 1. től - 1938. 11. 2. -ig a csehszlovákiai szociáldemokrata párt tagja voltam.
4. B. alműködés váltó juttathatóságaimket pártunk bírják, mert jelenleg üresedés van ott is van ott egy kis házunk.
5. Felvidéki működésünkről Dr. Pliner Árpád volt lévén jelenleg magyar sajtóügylet megújított felvilágosítást.
6. Ökonómiaimket jelenleg csatolni nem tudjuk, de 2 hét múlva feltérjesszük.
7. Tisztelteltetés kéréseimket jönnékre maradok

(Balatonalmádi, 1945. V. 24. in.)

Barosfias tiszteltetéssel:
Dubovszky Károly.

²⁹ Magyar Nemzeti Levéltár Országos levéltárának dokumentuma
HU MNL OL XIX. 11 f IV 1 1045 01.ipg

Dubovszky Károlyra emlékeztünk

VISSZAEMLEKEZÉSEK, KIADVÁNYOK, ELŐADÁSOK, EMLÉKÜLÉSEK

1994/1995. Tanévben Németh Gábor (Dubovszky Ildikó fia) a tatabányai Gimnázium

Tudományos Diákköri Pályázatán díjat nyert pályamunkájával, amiben a pedagógus család életét mutatta be. Címe: „Egy magyar polgár a XX. Században” (Életút, jellem és társadalomrajz)

2001. március 24. Dubovszky Károly emlékére, - Emlékezés a DUNAHOLDING

Alapítvány pályázati támogatásával a családja és volt diákjai emlékülést rendeztek Balassagyarmaton, Madách Imre Kollégiumban

2013. Dr. Zonda Tamás: Balassagyarmat jeles polgárai, - III. javított és bővített kiadás-

Dubovszky Károly (85.p.) Vareg Produkció, 2013. 85. p.

2014. Dubovszky Katalin - Peltzer-Dubovszky Livia: Emlékezés Dubovszky Károlyra,

Visszapillantó, A Madách Imre Városi Könyvtár Évkönyve, 2013. Szerkesztették. Balassagyarmat, ISSN 0230-3574,(90-111.p.)

2015. február 22. Budapest, Építészpince, Balassagyarmati Balassi Bálint Gimnázium

öregdiákok találkozója

Előadás címe: Dubovszky Károly életútja, ppt előadó: Dubovszky Katalin

Visszaemlékező diákok sorait felolvasta: Pelzer-Dubovszky Livia

2015. június 26. Magyar Pedagógiai Társaság Staféta tábora, Balatonfűzfő,

Előadás címe: Dubovszky Károly kollégiumigazgató élete, pedagógiai munkássága

Előadó: Dubovszky Katalin

Visszaemlékező diákok sorait felolvasta: Pelzer-Dubovszky Livia

2016. augusztus 17. Emlékezés és baráti találkozó Balassagyarmaton

Dubovszky Károly volt kollégiumigazgató 105. születésnapján

Emlékülést megnyitotta: Medvác Lajos Balassagyarmat Polgármestere, és

Magyar Zoltán Madách Imre Kollégium Igazgatója

Előadók: Dubovszky Katalin, Pelzer-Dubovszky Livia, Tarján Tibor

- 2022. január** Dubovszky Katalin: Emlékezés Dubovszky Károlyra, Palócföld, Irodalmi, Művészeti Közéleti Folyóirat, LXVIII. évf. 2022/1. (Emlékezés: 63-70.p.)
- 2022. december** Dubovszky Katalin: Egy közép-európai pedagóguspálya a 20. században, Tanúhegyek 2. (Szerkesztette: Dr. Trencsényi László) Magyar pedagógiai Társaság, Budapest, 2022. ISBN 978 963 7123 81 8 (53-59.P.)